

Drage vaščanke, dragi vaščani, Loparke in Loparci, spoštovani gostje in vsi, ki ste zbrani na tej slovesnosti, prav lepo pozdravljeni !

V izjemno čast mi je, da se lahko prav tu, v Loparju, v zibelki slovenskega vojaškega pomorstva, spominjamo dogodkov izpred 75 let.

Zahvaljujem se organizatorjem današnje slovesnosti, ki ste me povabili, da vam spregovorim in skupno z vami obudim spomine na nepozabne dni, ko so bili ti kraji končno osvobojeni izpod nacifašističnega suženjstva in priključeni matični domovini Sloveniji.

Boj za združitev slovenskega naroda je bil namreč pomembna sestavina narodnoosvobodilnega boja slovenskega naroda od njegovega začetka v letu 1941 dalje. Z zmagovitim koncem druge svetovne vojne, v kateri smo sodelovali primorski Slovenci in Istrani, in odigrali pomembno vlogo, je primorski človek končno doživel dan, ko je ozemlje slovenske Istre postalo enakovredni del Slovenije in je bil s tem končno uresničen stoletni cilj tukajšnjega človeka. V tem boju so Istrani prispevali izjemno pomemben delež; kot borke in borci v partizanskih enotah, ali kot aktivni udeleženci tega boja, ko so zbirali hrano, oblačila in raznovrsten material za potrebe NOB po istrskih vaseh. Tudi prebivalci teh vasi so doživljali dneve terorja, smrti in požigov. Spomnimo se samo grozot, ki so jih pretrpeli prebivalci istrskih vasi v nemški požigalski ofenzivi 1. in 2. oktobra 1943, požiga vasi Gabrovica v maju 1944, Šmarje so gorele dvakrat, tudi v juniju 1944. Spomnimo se gorja ob drugi nemški ofenzivi v avgustu 1944, pa tudi drugih grozodejstev okupatorja nad našimi ljudmi, ki so se borili za svojo svobodo, osebno dostojanstvo, za svoj jezik, svojo kulturo, za človeka vredno življenje.

Ob praznovanju 74. obletnice osvoboditve pa še vedno premnogo njih pozablja, da se boj za preživetje tukajšnjega naroda ni pričel leta 1941, pač pa že ob koncu prve svetovne vojne, ko je primorske Slovence in Istrane nepravična Rapalska pogodba odrezala od matice in nas pripojila Italiji. Fašizem je takoj po prevzemu oblasti začel sistematično in nasilno asimilirati državljane slovenske narodnosti. Prepovedana so bila slovenska kulturna in izobraževalna društva, ukinjene slovenske šole, poitalijančena imena in priimki Slovencev, preimenovane vasi, prepovedana je bila slovenska beseda v javnem življenju in pri cerkvenih obredih. Bankroti slovenskih gospodarskih družb in kmetij so se kar vrstili, kar je povzročilo še večjo revščino med primorskim prebivalstvom.

Temu nasilju, ki so ga spremljali tudi požigi, so se Primorci in Istrani upirali ves čas fašizma ter se v času NOB tudi iz teh razlogov množično vključili v narodnoosvobodilno gibanje.

V tem boju so padale tudi žrtve, prve štiri neposredno po prvem protifašističnem uporuh v Marezigah, dne 15. maja 1921, ob tedanjih državnih volitvah v Kraljevini Italiji. Kot žrtve so umirali člani organizacije TIGR, obsojeni in ustreljeni so bili bazoviški junaki, pa še vrsta drugih rodoljubov, ki so ljubili svobodo, svojo domačo zemljo, svoj jezik, svojo kulturo. To težko in kruto zgodovino istrskega človeka so dopolnjevali številni konfiniranci in pregnanci. Primorska pa se ni uklonila in tudi kasneje, med NOB, ni poznala kolaboracije in izdajstev. Naši borci in borke so dali pomemben in časten prispevek k osvobajanju naše domovine in skupaj z drugimi omogočili, da smo Slovenci ob koncu druge svetovne vojne bili v isti vrsti, kot zmagovite zavezniške armade, s katerimi smo skupno premagali fašizem in nacizem. In prav na račun naše soudeležbe pri zmagi je z novo razmejitvijo po drugi svetovni vojni, tudi na podlagi AVNOJ-skih sklepov je Slovenija pridobila obalo in izhod na morje. Žal je na italijanski strani ostalo več kot 100 tisoč Slovencev.

V tem mesecu pa slavimo, posebej za naše kraje, pomemben jubilej, 75. obletnico ustanovitve Mornariškega partizanskega odreda Koper, ki je v teh krajih, ob obali našega morja odigral, kljub majhnemu številu, izjemno pomembno vlogo v organiziranem oboroženem odporu proti okupatorju. Kot dan ustanovitve tega odreda štejemo 15. oktober 1944, ko je kurir mornariške grupe pri 9. korpusu Ivan Gregorčič prinesel v Komando mesta Koper odlok vodstva mornariške grupe o preimenovanju skupine sedmih mornarjev pri tej komandi, v Mornariški odred Koper, in prinesel navodila za njihovo delovanje. S pomočjo borcev Komande mesta Koper je ta skupina postala samostojna in še istega meseca začela razvijati organizacijsko delo s pomočjo prvih mornariških zaupnikov v Miljah, Kopru, Izoli in Piranu ter pričela opravljati naloge borbenega značaja. Med temi je bilo tudi zbiranje informacij o nemški mornarici in njenem delovanju na obalnem, istrskem morju. Ob koncu aprila 1945 je mornariški odred Koper štel skoraj 80 partizanskih pomorščakov, ki so bili sposobni in pripravljeni, da v okviru svoje borbene sposobnosti sodelujejo, skupno z borci Komande mesta Koper, pri osvobajanju obale našega morja v času približevanja 4. armade slovenskemu Primorju in Trstu. Tako so tudi naši partizanski pomorščaki prispevali svoj častni delež pri osvobajanju naših krajev, predvsem na obalnega pasu našega morja.

Vedeti moramo, da je tudi mornariški odred prispeval veliko k tej zmagi, saj je že ob samem nastajanju in postavljanju temeljev v letu 1944 tako na Planini pri Cerknem, kot na Vojskem in v Škofih pri Komnu ter se nazadnje organiziral v Loparju 15. oktobra 1944 leta in začel delovati na celotnem področju slovenske obale. Po koncu druge svetovne vojne pa je nadzoroval obalo vse od reke Mirne in celotni Tržaški zaliv.

Ponosni smo, da pri vseh prireditvah, ki so kakorkoli povezani z morjem , tako ob občinskem prazniku občine Piran, kot tudi Prireditve v Loparju z veseljem, vedno ne glede na vremenske razmere, sodeluje tudi 430 Mornariški Divizion SV iz Ankarana. Velika zahvala za to dobro sodelovanje gre tudi že žal pokojnemu tov. RACE Jožetu, ki je bil kar **17 let** predsednik Partizanov Pomorščakov in je navezal stike z 430 Mornariškim Divizionom SV iz Ankarana takoj po njegovem nastanku in te vezi poglobljal vsa leta njegovega predsedovanja. Po njegovem odhodu, žal za vedno, sem to nalogo prevzel sam in obljubljam, da bom kot predsednik partizanskih pomorščakov nadaljeval z dobrim sodelovanjem poleg z 430 Mornariškim Divizionom SV iz Ankarana tudi z vsemi ostalimi veteranskimi društvi in združenji protifašistov tako na slovenskem kot tudi onkraj meja naše države Republike Slovenije.

Z željo , da bi tudi mi mlajši rodovi spoštovali vrednote pridobljene v NOB-ju in pomagali vsem še živečim borcem ohranjati te vrednote naprej vam čestitam ob tem nepozabnem dogodku t.j. 15.oktobru in želim ,da se taka praznovanja kot tudi komemoracije ob spominskih obeležjih skozi vse leto nikoli ne pozabijo. Saj le te nas spominjajo na vso veličino tako partizanskega boja kot tudi na tiste, ki so morali umreti nasilne smrti pod fašističnim in nacističnim režimom.

Spoštovani,

Današnja slovesnost, s katero poudarjamo pomen ustanovitve in delovanja Mornariškega odreda Koper, je kot vsa leta, v tej lepi vasici Lopar, ki je v času protifašističnega in narodnoosvobodilnega boja prispevala svoj delež k temu boju, na katerega ste Loparke in Loparci upravičeno ponosni. Tako, kot na uspehe pri razvoju svoje vasi: na komunalni opremljenosti, novih in obnovljenih hišah, vse lepši videz, urejen kulturni dom Akveline Bembič – Zdenke, na bogato krajevno etnološko zbirko v hiši od Brdinca, na svoj moški pevski zbor, na kulturno in družabno življenje. Čestitam vam in želim vse dobro ! Vsem prisotnim pa kličem prijetno druženje !

Giorgio Ribarič,

Predsednik Skupnosti partizanskih pomorščakov Slovenije

Na tradicionalni prireditve v Loparju,
v nedeljo, 13. oktobra 2019